

Eindrapportage
onderwijsvernieuwing voor
Platform VO MBO
Provincie Groningen

Onderzoekswerkplaats
Vakland Het Hogeland

Nieuwe Wijn in Oude Zakken

*De zoektocht naar nieuwe manieren
van leren en ontwikkelen in provincie
Groningen*

Voorwoord

Met trots presenteren wij de eindrapportage van het onderzoekend ontwerpen van onderwijsvernieuwing, door jongeren en jongvolwassenen. Een opdracht voor het Platform VO MBO in de provincie Groningen, uitgevoerd door de Onderzoekswerkplaats Het Hogeland (onderdeel van Vakland). Hierbij delen we de vruchten van onze zoektocht naar nieuwe manieren van leren en ontwikkelen door de ogen van jongere mensen (van 12 tot 30 jaar oud) gesegmenteerd in verschillende subgroepen. We hebben deze doelgroepen op verschillende prikkelende manieren gevraagd naar hun visie op het leren van de toekomst en hier zijn verschillende concepten uit naar voren gekomen.

Deze reis begon in januari 2023, toen ons voorstel om samen met jongeren onderzoek te doen naar de toekomst van het onderwijs in de provincie Groningen werd goedgekeurd door het Platform VO MBO. Met Didier Kick, de werkplaatsmanager van Onderzoekswerkplaats Het Hogeland, zijn we in mei 2023 gestart met deze opdracht.

Wij zijn dankbaar voor het vertrouwen dat het Platform VO MBO in ons stelt om een bijdrage te leveren aan de toekomst van het voortgezet onderwijs in de Provincie Groningen. Deze eindrapportage weerspiegelt het verzette werk, maar toont vooral de veelzijdige uitkomsten.

Namens ons team willen we iedereen bedanken die heeft bijgedragen aan dit project. We hopen dat dit rapport niet alleen een verslag is van wat we hebben bereikt, maar ook een inspiratiebron voor verdere onderwijsvernieuwing en innovatie.

In opdracht van

Bestuurlijk Platform vo/
mbo Provincie Groningen

Uitgevoerd door

Onderzoekswerkplaats
Vakland Het Hogeland

Publicatiedatum

17-02-2024

Auteur(s)

Didier Kick
Bram van Houten

Grafische Vormgeving

Objektief

Inhoudsopgave

Wat hebben we gedaan?	4
Videorapportage	6
<i>Wat viel op?</i>	9
Opdracht Vonk Trainees	10
<i>Wat viel op?</i>	12
Brainstorm met middelbare scholieren	14
<i>Opbrengsten</i>	16
Design sprint studenten docentenopleiding	18
<i>Wat is een design sprint?</i>	20
<i>Met wie?</i>	22
<i>Selectie van kansrijke ideeën?</i>	22
Concluderend	28

1.

**Wat hebben
we gedaan?**

We hebben drie verschillende niveaus trapsgewijs ondervraagd door middel van diverse werkvormen. Het doel hiervan was op verschillende manieren input ophalen onder jonge mensen om uiteindelijk het onderwijs van de toekomst te kunnen ontwerpen. Het totale proces bestond uit vier verschillende activiteiten.

01

Het maken van een videoreportage waarin jongeren bevestigd worden. De reportage is een 'Man bijt hond - babbelbox' achtige opzet.

02

Een groep van vijf Vonk trainees is aan de slag gegaan met de opdracht "organiseer een originele baanbrekende activiteit om ideeën op te halen bij young professionals (18 tot 30 jaar) over hoe de toekomst van onderwijs eruit moet zien".

03

Diverse brainstorm met scholieren van de middelbare school. Op verschillende niveaus en in verschillende leeftijdsklassen.

04

Bovenstaande acties hebben de input geleverd voor een design sprint. In de Design sprint is een groep studenten docent-in-opleiding in één dag gaan ontwerpen, prototypen en testen hoe het onderwijs van de toekomst eruit moet zien. Met als uitgangspunt de inzichten uit de eerdere drie stappen.

2.

Video reportage

Voor het maken van de videoreportage hebben we in overleg met John Wieringa, oud voorzitter van Platform VO MBO, een lijst van dertien scholen samengesteld. De lijst is samengesteld op basis van diversiteit (stad/Ommeland) en niveau (van Praktijk Onderwijs tot Gymnasium). Uiteindelijk hebben we onderstaande vijf scholen bezocht.

1. Willem Lodewijk
Gymnasium stad
Groningen
2. Dr. Aletta Jacobs
College in Hoogezand
3. Het Hogeland College in
Winsum
4. VO Eemsdelta in
Appingedam
5. Gomarus College in
Groningen

Er is contact gezocht met diverse scholen. Veel scholen waren lastig of niet over te halen om mee te werken. Er waren veel vragen over privacy en ook werd aangegeven dat er al veel wordt gevraagd van leerlingen, waardoor de scholen twijfelden mee te werken.

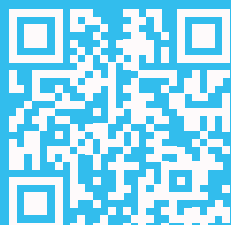

*Afbeelding 1:
Op de set van de
videoreportage*

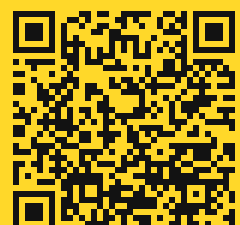
De video is gefilmd en gemonteerd door studenten van de opleiding Content Creator van Noorderpoort. De benadering van scholen en het proces rondom het filmen is door de werkplaatsmanager van Onderzoekswerkplaats Het Hogeland gedaan.

De studenten zijn naar de scholen gegaan met drie vragen: 1) “Wat zou jij willen veranderen aan het onderwijs?”, 2) “Hoe leer jij het beste?” en 3) Van wie heb jij het meeste geleerd?”.

Scan de QR code om de reportage te bekijken

De output is verwerkt in een mindmap, deze is hier te bekijken:

Wat viel op?

De input geleverd door de leerlingen is geanalyseerd en inzichtelijk gemaakt. Daar zijn onderstaande onderdelen uit geëxtraheerd. Deze onderdelen dienen als inspiratie voor het ontwerp in de design sprint.

1. Huiswerk

- Minder of geen huiswerk.
- Huiswerk op school afronden.

2. Vakinhoud

- Interesse in psychologie en creatieve vakken.
- Meer praktische vakken en levensvorming.
- Keuzevrijheid in leerstijl.

3. Randvoorwaardelijk

- Stilteruimtes en maatwerk voor dyslectici.
- Gratis eten, interactieve activiteiten, later beginnen.
- Een laptop, meer digitale boeken.

4. Klaslokalen

- Banken, verfrissende klaslokalen, kleedjes.
- Ervaring met zowel online als fysiek onderwijs.

5. Docenten

- Vriendelijkere, ervaren docenten.
- Waardering voor begrip van jonge docenten.
- Verlangen naar 'chillere' docenten.

3.

Opdracht Vonk Trainees

Vijf Vonk trainees zijn aan de slag gegaan met de opdracht om onder Young Professionals op te halen hoe zij vinden dat het onderwijs van de toekomst eruit moet zien. Zij hebben twee dingen gedaan:

1. **Creatieve focusgroep sessies gehouden met 16 young professionals.** Hierin zijn de trainees met 16 personen het gesprek aan gegaan aan de hand van drie vragen:
 - Wat vond je van je middelbare school?
 - (Stel je hebt een kind): hoe zou jij willen dat jouw kind onderwijs krijgt?
 - Hoe zou jouw droomschool eruitzien?
2. **Daarna hebben ze een aantal stellingen geformuleerd, deze zijn ze gaan peilen op een symposium** waar young professionals aanwezig waren. Hier hebben ze van 70 personen een reactie gekregen.

De uitkomsten zijn
verwerkt in een
rapport en dit is
hier te lezen

Wat viel op?

Positieve en negatieve herinneringen aan de middelbare school. Die vertalen zich naar de volgende belangrijke aspecten van het onderwijs: basisvakken, aandacht voor persoonlijke ontwikkeling, inspirerende docenten, meer praktijkgericht leren.

1. Droomschool volgens deelnemers

- Fysieke vormgeving: Leren in de praktijk, buiten de school, met vrijheid om te ontdekken.
- Manier van leren/lesgeven: Centrale rol voor praktijkleren en buiten schoolse activiteiten.
- Inhoud van het onderwijs: Aandacht voor emotionele intelligentie, gezondheid, en meer vrijheid voor leerlingen om vakken te kiezen op basis van interesse.
- Randvoorwaardelijke zaken: Sociale interactie, vrijheid om te ontdekken wat je leuk vindt.

2. Stellingen

(op basis van reacties jongvolwassenen)

- Persoonlijke en emotionele ontwikkeling verdienen meer aandacht.
- Leren moet vooral buiten het klaslokaal in de echte wereld plaatsvinden.
- De keuze voor een (werk)richting hoeft pas na de middelbare school.
- Leerlingen mogen zelf kiezen welke vakken ze willen volgen.
- Basisvaardigheden zoals koken en banden plakken moeten ook op school worden geleerd.
- Een school moet een ontmoetingsplek zijn voor de omgeving.

Inhoud en vorm van het onderwijs:

Deelnemers benoemden aspecten zoals persoonlijke ontwikkeling, communicatievaardigheden, basisvaardigheden, en praktijkgericht leren als belangrijke inhoudelijke elementen van het onderwijs. Vormen van het onderwijs moeten zich richten op praktijkgericht leren, buiten de schoolomgeving, en het verbreden van de horizon door interactie met alumni en professionals.

*Afbeelding 2:
De focusgroep met de
Young Professionals*

4.

Brainstorm met middelbare scholieren

We hebben gebrainstormd met middelbare scholieren over de toekomst van het onderwijs aan de hand van de Onderwijs Apocalyps. De onderwijs apocalyps is een fictieve setting waarin school niet meer bestaan, maar je nog wel moet blijven leren en ontwikkelen. Daarin kwamen vragen voorbij als “wat zou je missen als school er niet meer zou zijn?” en “wat zie je als iets gunstigs bij de onderwijs apocalyps?” en “hoe zou je het leren dan aanpakken?”.

Dit hebben we gedaan bij Het Hogeland College Warf-
fum (5e / 6e jaars havo en vwo leerlingen), Willem
Lodewijk Gymnasium (4e klas) en dr. Aletta Jacobs Col-
lege in Hoogezand (klas 1 en 2 vmbo).

Afbeelding 3
De onderwijs apocalyps

Opbrengsten

Op Het Hogeland College in Warffum valt op dat het beeld van de toekomst onzeker en onduidelijk is, met zorgen over huisvesting en werk. Leerlingen weten (nog) niet wat ze willen en vinden dit eigenlijk ook geen probleem. Wel willen ze meer autonomie in hoe ze hun school invullen en meer inspiratie uit het dagelijkse leven (toegepast en betekenisvol leren).

Het Willen Lodewijk Gymnasium toont de diverse ambities van leerlingen, waarbij de Universiteit, 'de Uni', een heel duidelijk doel is. De behoefte aan praktijkervaring is er ook en tegelijkertijd zijn ze zich bewust van het benodigde leren uit boeken (de theorie). Het Aletta Jacobs College, waarbij de leerlingen erg jong waren en het trekken was om input te krijgen, benadrukt de wens van leerlingen om meer zelf te bepalen. Bijvoorbeeld in het maken van een rooster.

Leerlingen op alle scholen geven aan dat ze graag in de praktijk willen leren en ervaren. Ze willen keuzevrijheid in hun opleiding en zien de sociale aspecten van school als erg waardevol – allemaal gaven ze aan dat ze hun vrienden op school ontmoeten. Na de "onderwijsapocalyps" benadrukken ze het belang van zelfstudie, leren van anderen en het voordeel zou zijn dat ze daardoor meer praktijkgericht leren. Er wordt gesuggereerd dat sport-

Ze willen keuzevrijheid in hun opleiding en zien de sociale aspecten van school als erg waardevol – allemaal gaven ze aan dat ze hun vrienden op school ontmoeten.

verenigingen en andere organisaties het sociale aspect van school zouden kunnen overnemen of uitbouwen/bestendigen. Geopperd werd om samenwerkingen met het verenigingsleven op te tuigen.

Wat betreft veranderingen aan school wensen de leerlingen meer vrijheid, minder prestatiedruk, kortere dagen en minder huiswerk. Ze zouden graag zien dat het onderwijs meer gericht is op het dagelijkse leven beter voorbereidt op het leven na school.

De behoeften en verwachtingen variëren per individu, maar er is een duidelijk streven naar meer zelfbepaling, praktijkervaring en keuzevrijheid in het onderwijs.

De behoeften en verwachtingen variëren per individu, maar er is een duidelijk streven naar meer zelfbepaling, praktijkervaring en keuzevrijheid in het onderwijs.

*Afbeelding 4:
De brainstorm in actie*

[De volledige aantekeningen zijn hier te lezen:](#)

5.

Design sprint studenten docentenopleiding

Uit de voorgaande drie activiteiten zijn verschillende punten naar voren gekomen die als inzicht dienen. Belangrijk zijn:

- Praktijkgericht Leren (praktijkervaringen binnen en buiten de school, samenwerking met het werkveld en verbinding van vakken met de praktijk).
- Keuzevrijheid (differentiatie binnen vakken om aan de sluiten bij individuen, een breed scala aan keuzevakken en flexibele leertrajecten).
- Persoonlijke Ontwikkeling (aandacht voor emotionele intelligentie, coaching op scholen en maatschappelijk bewust onderwijs).
- Flexibiliteit & autonomie (mogelijk voor inspraak, onderzoekend leren en flexibele roosters).

Deze inzichten vormden de input voor een design sprint met studenten docentenopleiding. Tijdens de design sprint hebben de studenten deze inzichten gebruikt om tot een concept te komen.

Lees op de volgende pagina meer over wat een design sprint is en foto's van de design sprint

Wat is een design sprint?

Afbeeldingen op de volgende pagina:
De design sprint in actie

In een design sprint ga je in een korte periode verschillende stappen bij langs om ideeën uit te werken tot een prototype/concept die je snel kunt testen. Ze kom je in korte tijd tot geteste prototypes of concepten. De vijf stappen die je doorloopt zijn:

1.

Empathize & vraag experts;

2.

Verfijn het probleem en focus je opdracht;

3.

Divergeren: bedenk zoveel mogelijk ideeën;

4.

Convergeren: kies één van de ideeën;

5.

Prototype & test: werk het idee uit in een prototype of presentatie en test het.

Met wie?

Via ECNO hebben we met de opleidingsscholen van NHL Stenden, Hanzehogeschool en de RUG onder stagelopende studenten een groep geworven van zeven uiteenlopende studenten. Uiteenlopend in studiejaar en vak (Duits, Engels, maatschappijleer, economie, scheikunde en geschiedenis). Zij hebben op 9 januari 2024 een dag lang een design sprint hebben doorlopen in de Social Hub Groningen.

Gedurende deze dag zijn de studenten eerst in de resultaten van de voorgaande stappen gedoken. Ze hebben gekeken naar wat er op viel en dit verrijkt met hun eigen ervaringen en een focus gekozen. Daarna zijn ze gaan brainstormen. Aan de hand van verschillende werkvormen hebben zij zoveel mogelijk ideeën bedacht. Ze hebben één van de ideeën gekozen en tot slot dit uitgewerkt tot een prototype of presentatie. Deze is het einde van de middag gepresenteerd.

Een verslag van alle input van de hele dag is gemaakt in de vorm van een mindmap. Deze is hier te zien:

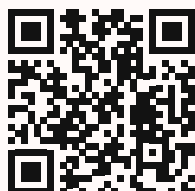
Groep 1:

Onderzoekend leren in een stamlokaal

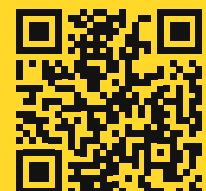
Het concept is gericht op het bevorderen van onderzoekend leren door middel van de introductie van een stamlokaal. In dit stamlokaal blijven de leerlingen gedurende elke les zitten, terwijl de docenten langs komen om hun lessen te geven.

Het stamlokaal is ontworpen als een veelzijdige ruimte met verschillende hoeken, zoals een keuken, stiltehoek, podium, enzovoort. Deze multifunctionele ruimte biedt plaats aan twee klassen tegelijkertijd. Het onderwijs wordt gegeven op basis van onderzoekend leren. In plaats van de traditionele benadering van het geven van specifieke opdrachten, worden de leerlingen gestimuleerd door vragen te stellen die zij moeten onderzoeken en beantwoorden. Dit betreft mini-onderzoekjes die zij uitvoeren. Vervolgens delen ze hun bevindingen met elkaar door middel van verschillende werkvormen.

Bekijk hier de presentatie:

Hieronder de tutorial video van het klaslokaal dat ze hebben ontworpen:

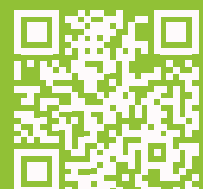
Groep 2:

Vorbereiding op volwassen worden

Het concept is gebaseerd op de observatie dat er meer aandacht moet worden besteed aan de integratie van individuen in de samenleving, hun vervolgstudie, autonomie en het begrip van het functioneren van een volwassen leven.

Om dit te bevorderen, is er een oplossing bedacht. In eerste instantie wordt er meer samengewerkt met het werkveld door contact op te nemen met oud-leerlingen en meer betrokken te zijn bij de dagelijkse praktijk. Daarnaast ligt de focus op democratie en burgerschap, bijvoorbeeld door bezoeken aan het gemeentehuis en het aanwezig laten zijn van life coaches op scholen. Tot slot wordt er ingezet op niveaudifferentiatie. Het doel is niet alleen om havisten aan te moedigen om naar hbo-vervolgopleidingen te kijken, maar ook om hen de mogelijkheid te bieden keuzevakken op mbo-niveau te volgen. Deze differentiatie kan al in het voortgezet onderwijs beginnen door extra uitdagingen aan te bieden of, indien nodig, een stapje terug te doen. Bijvoorbeeld, als je je verder wilt ontwikkelen in het Engels, kun je Engels op vwo-niveau volgen. Aan de andere kant, als wiskunde niet jouw sterkste punt is, kun je ervoor kiezen om het op vmbo-niveau te doen. De nadruk ligt op het benutten van de mogelijkheden waarin je excelleert.

[Bekijk hier de
presentatie:](#)

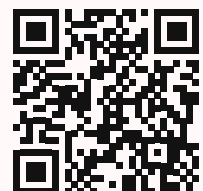
Groep 3:

Safe/silent space aan het lokaal vast

Het concept omvat de integratie van een veilige/stille ruimte in elk schoolgebouw, toegankelijk vanuit de klaslokalen en niet direct vanaf de gang.

Het doel is om leerlingen de mogelijkheid te bieden rustig te werken, maar ook om projectgroepen een geschikte werkplek te geven. Daarnaast wordt voorgesteld om specifieke lokalen toe te wijzen aan bepaalde vakken, bijvoorbeeld een lokaal exclusief voor Engels. De benodigde lesmaterialen, zoals boeken of tablets met licenties, zouden in deze lokalen aanwezig moeten zijn. Het streven is om vakken die bij elkaar passen, te clusteren

[Bekijk hier de presentatie:](#)

Selectie van kansrijke ideeën?

Er zijn veel ideeën langsgekomen en de uiteindelijke concepten die ze hebben gepresenteerd zie je hiervoor. Hieronder een lijst met relatief eenvoudig te implementeren ideeën die tijdens deze dag verder nog langskwamen:

1. **Stage bij de stagiair.** Laat leerlingen stage lopen bij een mbo of hbo student in het kader van de loopbaan oriëntatie begeleiding.
2. **Gecertificeerde coaching** op scholen om persoonlijke ontwikkeling te stimuleren.
3. **Meer het werkveld ingaan.** Leren buiten de school. Niet alleen door middel van stages, maar ook project of thema onderwijs waar de kennis in het werkveld wordt gehaald. Gekoppeld aan bestaande vakken, betekenisvol invullen. Bijvoorbeeld de formele brief die je moet schrijven voor Nederlands schrijven aan iemand in het werkveld om langs te komen.

4. **Extra uitdaging / stapje terug.** Leerlingen worden nu vaak gezien als een generalistisch geheel, maar binnen de inhoud kan het niveau verschillen. Dus het idee is te differentiëren binnen vakken op niveau. Een concreet voorbeeld: je doet havo, maar volgt je wiskunde op vmbo niveau en Engels op vwo niveau, de andere vakken op havo niveau.
5. **Meer keuzevakken en op locatie.** Door meer keuzevakken aan te bieden en ze op locatie te geven, kom je én de praktijk in en bied je meer diversiteit in het leren aan waardoor de motivatie verhoogd.
6. Er werd door één groep geopperd **vakken een eigen lokaal** te laten hebben, de andere groepen riepen juist op tot het hebben van een **stamlokaal** waarin de leerlingen hun eigen plek hebben.
7. **Praktijkgericht onderwijs** kwam veel terug als manier om goed, maar vooral ook **betekenisvol te leren.**

6.

Concluderend

Het onderzoekend ontwerpen van de toekomst van het onderwijs, met videoreportages op vijf scholen, onthulde de wensen van leerlingen zoals minder huiswerk, interesse in praktische vakken en keuzevrijheid in leerstijl. Vonk trainees en jongvolwassenen benadrukten de behoefte aan persoonlijke ontwikkeling, inspirerende docenten en praktijkgericht leren. Middelbare scholieren verlangden naar meer vrijheid, minder prestatiedruk en betere voorbereiding op het leven na school. Studenten van de docentenopleiding gebruikten dit als input en ontwikkelden innovatieve ideeën, waaronder onderzoekend leren, voorbereiding op volwassen worden en het creëren van veilige/stille ruimtes op scholen.

Overkoepelend is er een duidelijke roep om meer praktijkgericht onderwijs, keuzevrijheid, aandacht voor persoonlijke ontwikkeling, en een flexibeler onderwijssysteem dat beter voorbereidt op het leven na school. De toekomst van het onderwijs dient daarmee te evolueren naar een dynamisch systeem dat aansluit bij de behoeften en verwachtingen van leerlingen. Deze visie rust op vier pijlers: praktijkgericht leren, keuzevrijheid, persoonlijke ontwikkeling, en flexibiliteit.

Vonk trainees en jongvolwassenen benadrukten de behoefte aan persoonlijke ontwikkeling, inspirerende docenten en praktijkgericht leren.

Op volgende pagina hebben we conclusies geformuleerd ter afsluiting van dit project.

Flexibiliteit & autonomie

- Bied leerlingen de mogelijkheid meer inspraak of keuze te hebben in de indeling van hun tijd.
- Experimenteer met diverse onderwijsmethoden, inclusief onderzoekend leren en flexibele roosters.
- Implementeer technologische hulpmiddelen en digitale leermaterialen en zorg voor een juiste afstemming tussen digitaal en analoog door middel van blended learning.
- Pas het fysieke klaslokaal aan om diverse leeromgevingen te accommoderen.

Advies voor vervolg

Er liggen grote kansen om aan de slag te gaan met deze inzichten en ze uit te proberen. In een vervolgstap zouden er pilotprojecten opgestart moeten worden binnen de scholen, waarbij ingespeeld wordt op de inzichten. Bij deze vervolgstap ga je verkennen wat werkt en wat niet werkt om dit uiteindelijk uit te bouwen en tot implementatie over te gaan. Hier kan Vakland een mooie rol in spelen.

Belangrijk is nog om aan te geven dat er op veel scholen getwijfeld werd om mee te werken of waarin het verzoek tot meewerken werd afgewezen. Als reden werd aangegeven dat men overvraagd werd

naar dit soort vormen van input en ook dat leerlingen overvraagd worden in soortgelijke projecten.

Bij een vervolgstap moet dus echt tot concretisering en tot actie ontwerp worden overgegaan. Niet meer onderzoeken, maar doen! Om daarmee in te spelen op het leren van de toekomst en uiteindelijk de omkering van de wegtrekbeweging naar een aantrekbeweging (de-krimp) te realiseren! Om te zorgen dat we jongeren in dit gebied houden of ze er na hun studie terug laten komen. Zodat het een aantrekkelijke ontwikkelregio is, waarbij jongeren juist hier willen komen om te 'leren en ontwikkelen'.

Nieuwe Wijn in Oude Zakken

*De zoektocht naar nieuwe manieren
van leren en ontwikkelen in provincie
Groningen*

